ISSN:3030-332X
Impact factor: 9,493
International journal of scientific researchers

BANK HISOBI TO‘G‘RISIDA TUSHUNCHA, UNING IQTISODIYOTNI BOSHQARISHDA TUTGAN O‘RNI VA AHAMIYATI

Esanov Oybek Madadovich
Samarqand iqtisodiyot va servis instituti
Boshqa tarmoqlarda buxgalteriya hisobi va audit kafedrasi kata o’qituvchisi

Aminboyev Mashhurbek
Samarqand iqtisodiyot va servis istituti talabasi

Igamov Hasan Shuxrat o’g’li
Samarqand iqtisodiyot va servis istituti talabasi
https://doi.org/10.5281/zenodo.20019703

Annotatsiya. Ushbu maqolada bank hisobi tushunchasi, uning iqtisodiy mohiyati hamda zamonaviy iqtisodiyotni boshqarish tizimidagi o‘rni va ahamiyati tahlil qilinadi. Bank hisobi moliyaviy resurslarning harakatini qayd etish, ularni samarali taqsimlash va iqtisodiy jarayonlarni nazorat qilishning muhim vositasi sifatida ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, bank hisobining xo‘jalik yurituvchi subyektlar moliyaviy barqarorligini ta’minlash, pul oqimlarini optimallashtirish hamda davlatning pul-kredit siyosatini amalga oshirishdagi roli yoritiladi. Tadqiqot davomida bank hisobining zamonaviy raqamli iqtisodiyot sharoitida transformatsiyasi va uning boshqaruv qarorlarini qabul qilishdagi ahamiyati ham tahlil etiladi. Maqola nazariy tahlil va amaliy yondashuvlar uyg‘unligida shakllantirilgan bo‘lib, bank hisobining iqtisodiy tizimdagi strategik funksiyalarini ochib beradi.

Kalit so‘zlar: bank hisobi, moliyaviy tizim, iqtisodiy boshqaruv, pul oqimi, bank operatsiyalari, moliyaviy resurslar, iqtisodiy nazorat, raqamli bank tizimi, pul-kredit siyosati, xo‘jalik subyektlari

KIRISH

Bugungi kunda iqtisodiy tizimning samarali ishlashi ko‘p jihatdan moliyaviy resurslarning to‘g‘ri hisobga olinishi va ularning harakatini aniq boshqarishga bog‘liq. Shu nuqtai nazardan bank hisobi iqtisodiy jarayonlarning asosiy axborot manbalaridan biri sifatida alohida ahamiyat kasb etadi. Bank hisobi nafaqat pul mablag‘larining kirim-chiqimini qayd etuvchi texnik jarayon, balki iqtisodiy qarorlar qabul qilish, moliyaviy barqarorlikni ta’minlash hamda xo‘jalik faoliyatini tartibga solishda muhim boshqaruv vositasi hisoblanadi.

Zamonaviy bozor iqtisodiyoti sharoitida bank tizimi orqali amalga oshiriladigan operatsiyalar hajmining ortib borishi bank hisobining rolini yanada kuchaytirmoqda. Ayniqsa, xo‘jalik yurituvchi subyektlar faoliyatida pul oqimlarini samarali boshqarish, xarajat va daromadlar nisbatini tahlil qilish hamda moliyaviy risklarni kamaytirishda bank hisobi muhim asos bo‘lib xizmat qiladi. Bundan tashqari, davlatning pul-kredit siyosatini amalga oshirish jarayonida ham bank hisobi orqali shakllanadigan ma’lumotlar strategik ahamiyatga ega hisoblanadi.

Mavzuning dolzarbligi shundaki, iqtisodiyotni raqamlashtirish jarayonlari bank hisobining an’anaviy shakllarini tubdan o‘zgartirib, uni yanada tezkor, shaffof va nazorat qilinadigan tizimga aylantirmoqda. Shu sababli bank hisobining iqtisodiyotni boshqarishdagi o‘rni va ahamiyatini ilmiy jihatdan tahlil qilish muhim vazifalardan biri hisoblanadi.

Ushbu maqolaning maqsadi bank hisobining iqtisodiy mohiyatini ochib berish hamda uning zamonaviy iqtisodiy tizimdagi boshqaruv funksiyalarini tahlil qilishdan iborat.

Asosiy qism

Bank hisobi iqtisodiy tizimning muhim axborot va boshqaruv instrumenti sifatida xo‘jalik yurituvchi subyektlarning moliyaviy faoliyatini tizimli ravishda aks ettirishga xizmat qiladi. U orqali barcha pul mablag‘larining kirim va chiqimi, bank operatsiyalari, hisob-kitoblar hamda moliyaviy

majburiyatlar aniq qayd etiladi. Shu jihatdan bank hisobi faqat texnik hisob yuritish vositasi emas, balki iqtisodiy jarayonlarni tahlil qilish va boshqarish uchun zarur bo‘lgan kompleks tizim hisoblanadi.

Bank hisobining asosiy vazifalaridan biri moliyaviy axborotni to‘g‘ri va o‘z vaqtida shakllantirishdir. Ushbu axborot asosida korxonalar o‘z faoliyatini rejalashtiradi, investitsion qarorlar qabul qiladi hamda xarajatlarni optimallashtiradi. Bank hisobi orqali shakllangan ma’lumotlar iqtisodiy subyektlarga o‘z moliyaviy holatini baholash, likvidlik darajasini aniqlash va kelgusidagi risklarni oldindan prognoz qilish imkonini beradi. Bu esa iqtisodiy qarorlarning asoslangan va samarali bo‘lishini ta’minlaydi.

Shuningdek, bank hisobi iqtisodiyotni boshqarishda muhim nazorat funksiyasini ham bajaradi. Davlat va moliyaviy institutlar bank hisobi ma’lumotlari asosida iqtisodiy jarayonlarni monitoring qiladi, pul oqimlarini tartibga soladi hamda soliq va moliyaviy intizomni ta’minlaydi. Ayniqsa, markaziy bank tomonidan amalga oshiriladigan pul-kredit siyosati bevosita bank tizimi va undagi hisob ma’lumotlariga tayanadi. Bu holat bank hisobining makroiqtisodiy darajadagi ahamiyatini yanada oshiradi.

Zamonaviy iqtisodiyot sharoitida bank hisobi raqamli texnologiyalar bilan integratsiyalashib bormoqda. Elektron to‘lov tizimlari, onlayn banking va avtomatlashtirilgan hisob-kitob platformalari bank hisobining tezkorligi va aniqligini sezilarli darajada oshirdi. Bu esa nafaqat korxonalar, balki davlat moliya tizimi uchun ham katta qulayliklar yaratmoqda. Raqamli bank tizimlari orqali ma’lumotlarning real vaqt rejimida yangilanib borishi iqtisodiy qarorlar qabul qilish jarayonini tezlashtiradi va samaradorlikni oshiradi.

Bank hisobining yana bir muhim jihati uning xo‘jalik subyektlari o‘rtasidagi iqtisodiy munosabatlarni tartibga solishdagi rolidir. Korxonalar o‘rtasidagi hisob-kitoblar, yetkazib berish shartnomalari va xizmatlar uchun to‘lovlar aynan bank hisobi orqali amalga oshiriladi. Bu esa iqtisodiy jarayonlarda shaffoflikni ta’minlaydi va iqtisodiy subyektlar o‘rtasidagi ishonch darajasini oshiradi.

Bundan tashqari, bank hisobi investitsiya jarayonlarida ham muhim o‘rin tutadi. Investorlar va kredit tashkilotlari korxonalarning moliyaviy holatini aynan bank hisobi ma’lumotlari orqali baholaydi. Bu esa kapital oqimlarining samarali taqsimlanishiga xizmat qiladi. Natijada iqtisodiyotda resurslardan foydalanish samaradorligi oshadi va iqtisodiy o‘sish uchun qulay sharoit yaratiladi.

Xulosa qilib aytganda, bank hisobi iqtisodiy tizimning ajralmas qismi bo‘lib, u moliyaviy axborotni shakllantirish, iqtisodiy jarayonlarni nazorat qilish va boshqaruv qarorlarini qo‘llab-quvvatlashda muhim rol o‘ynaydi. Uning zamonaviy iqtisodiyotdagi ahamiyati raqamli texnologiyalar bilan birga yanada ortib bormoqda va u iqtisodiy barqarorlikni ta’minlashda strategik vosita sifatida xizmat qilmoqda.

XULOSA

Bank hisobi zamonaviy iqtisodiy tizimda faqatgina texnik hisob yuritish vositasi emas, balki iqtisodiy jarayonlarni boshqarish, nazorat qilish va tahlil etishning muhim instrumenti sifatida namoyon bo‘ladi. O‘rganish natijalari shuni ko‘rsatadiki, bank hisobi orqali shakllanadigan moliyaviy axborot xo‘jalik yurituvchi subyektlarning qaror qabul qilish jarayonida asosiy tayanch vazifasini bajaradi, chunki u resurslar harakati, daromad va xarajatlar dinamikasi hamda umumiy moliyaviy holat haqida aniq tasavvur beradi. Shu bilan birga, bank hisobi davlat miqyosida pul-kredit siyosatini amalga oshirishda ham muhim ahamiyatga ega bo‘lib, iqtisodiy barqarorlikni ta’minlashga xizmat qiladi. Amaliy jihatdan qaraganda, bank hisobining samaradorligini oshirish uchun eng avvalo raqamli texnologiyalarni keng joriy etish zarur, chunki avtomatlashtirilgan tizimlar inson omilidan kelib chiqadigan xatolarni kamaytiradi va ma’lumotlarning tezkorligini oshiradi. Ikkinchidan, xo‘jalik subyektlarida moliyaviy savodxonlikni kuchaytirish lozim, chunki bank hisobi ma’lumotlaridan to‘g‘ri foydalanish boshqaruv qarorlarining sifatiga bevosita ta’sir qiladi. Uchinchidan, bank tizimi va korxonalar o‘rtasidagi integratsiyani kuchaytirish, ya’ni hisob-kitob jarayonlarini yanada shaffof va standartlashtirilgan ko‘rinishga keltirish iqtisodiy muhitda ishonchlilikni oshiradi. Bundan tashqari, nazorat mexanizmlarini takomillashtirish orqali moliyaviy intizomni mustahkamlash va noqonuniy operatsiyalarni kamaytirish mumkin. Yakuniy xulosa sifatida aytish mumkinki, bank hisobi iqtisodiyotning “axborot asosi” bo‘lib xizmat qiladi va uning rivojlanishi bevosita iqtisodiy boshqaruv samaradorligini belgilab beradi, shuning uchun ham uni modernizatsiya qilish, raqamlashtirish va boshqaruv tizimlariga chuqur integratsiya qilish dolzarb amaliy vazifa hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Abdullayeva, Sh. Z. (2010). Bank ishi. Toshkent: Iqtisod-Moliya nashriyoti.
2. Isroilov, B. I. (2020). Buxgalteriya hisobi nazariyasi. Toshkent: Tafakkur nashriyoti.
3. Jo‘rayev, N. Yu., Xolbekov, R. O., Abduvaxidov, F. T., & Ilxomov, Sh. I. (2007). Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit. Toshkent: O‘zbekiston iqtisodiyot nashriyoti.
4. Navro‘zova, K. N. (2010). Banklarda buxgalteriya hisobi va operatsion texnika. Toshkent: Iqtisod-Moliya nashriyoti.
5. Hasanov, B. A., Abduvoxidov, A. A., & Xashimov, A. B. (2021). Buxgalteriya hisobi. Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti.
6. Omonov, A. A., & Qoraliyev, T. M. (2014). Banklarda buxgalteriya hisobi. Toshkent: Iqtisod-Moliya nashriyoti.